

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN MİSKİNLER TEKKESİ'NE ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK VE KOZMOPOLİTANİZMLE ZAMANDA BİR YOLCULUK

Timuçin Buğra EDMAN¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Reşat Nuri Güntekin'in Cumhuriyet Dönemi eserlerinden olan *Miskinler Tekkesi* adlı romanı bağlamında; Cumhuriyetin ilk yıllarında savaştan yeni çıkmış ve yaralarını sarmakta olan bir milletin çok kültürlü yapısını gözler önüne sermektir. *Miskinler Tekkesi*, çok uluslu İstanbul ve İzmir'in çehresinde Afro-Türkleri de barındırması münasebetiyle alanında ender olan romanlardan bir tanesidir. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar hem Anadolu hem de Balkanlar'daki topraklar, tıpkı Büyük İskender'in hayalini kurduğu İskenderiyeler gibi birçok milletin birlikte yaşadığı topraklar olmuştur. Avrupa'da Orta Çağ ve devamında hatta bugün bile en büyük sorun olan ırkçılığın aksine, Türk veya Müslüman olmayan toplumlar, Anadolu'da kabul görmüş ve onlara hoşgörü ile yaklaşmıştır. Bu kolektif tutum ve duruş, Batılılaşma Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne kadar yazılmış çoğu edebi eserde kendine yer bulmuştur. Güntekin'in bu çarpıcı eseri her ne kadar Kocabaş Kazasker Molla'nın torunu şahsında, para için yapılan 'onurlu' dilencilik ile mevki ve makam için kul-köle olma üzerine eleştirel bir yaklaşımı içerse de genç Türkiye'nin uyumlu bir orkestrayı andıran çok kültürlü toplumsal yapısına ışık tutması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Miskinler Tekkesi, Dilencilik, Kozmopolitanizm, Afro-Türkler

A TRAVEL IN TIME TO RESAT NURI GÜNTEKİN'S MISKINLER TEKKESİ THROUGH COSMOPOLITANISM AND MULTICULTURALISM

ABSTRACT

The aim of this study is to display the multicultural structure of a nation that newly came out of war and binding up its wounds during the first years of Republic in the context of Reşat Nuri Güntekin's Republican era work called *Miskinler Tekkesi*. *Miskinler Tekkesi* is one of the rare novels in the field to host Afro-Turks in the face of multinational Istanbul and Izmir. From the foundation of the Ottoman Empire to the first years of the Republic, the lands in both Anatolia and the Balkans were the lands inhabited by many nations, such as the Alexandria, whom Alexander the Great dreamed of. In contrast to racism, which was the biggest problem in Europe in the Middle Ages and even it persists today, non-Turkish or non-Muslim societies were accepted and tolerated in Anatolia. This collective attitude and stance found a place in many literary works written from the Westernization period to the Republican Era. Although this stunning work of Güntekin consists of a criticism in regards to an honorable begging and becoming a serf like person for the sake of a better position on behalf of Kocabaş Kazasker Molla's grandson, the work is pivotal in terms of shedding light to the multicultural structure of young Turkey that reminds of an orchestra in harmony.

Keywords: Miskinler Tekkesi, Begging, Cosmopolitanism, Afro-Turks

Giriş

¹ Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği ABD, timucinbugraedman@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5103-4791

Received/Geliş: 23/05/2019 Accepted/Kabul: 19/01/2020, Conceptual Article/Kavramsal Makale

Cite as/Alıntı: Edman, T. B. (2020), "Reşat Nuri Güntekin'in Miskinler Tekkesi'ne Çok Kültürlülük Ve Kozmopolitanizmle Zamanda Bir Yolculuk", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 29, sayı 1, s.95-101.

Bir zamanlar Alman Voltaire olarak adlandırılan Christoph Martin Wieland, 1788 yılında Teutscher Merkur adlı dergide kozmopolitlerin dünyanın tek ailesinin yüzlerce dalından biri olduğunu, doğanın genel kanunlarına doğal olarak diğerleri ile birlikte bu evrende tek bir devletmişçesine birlikte yaşayan bireyler olduğunu ifade etmiştir. Kültür, bir yandan kalıtsal eserler anlamına gelir. Sanat eserleri, dini eserler, el yazmaları, el sanatları, müzik aletleri... Burada kültürü şekillendiren şey, insanların yaratıcılığını kullanarak, neye önem verip yatırım yaptıkları ile alakalıdır. Kültüre atfedilen bu önem, çok nadiren evrensel ama asla bireysel olmayan geleneksel yollarla üretilen şeylerdir. Bu yolla kültürü algılamak ve yorumlamak o kültürün sosyal ve tarihi içeriğini bilmeyi gerektirir. Öte yandan kalıtsal eser ya da kültür dediğimiz şey bir kültürün üretimleri demektir, yani o kültürde var olan grupların geleneksel değerlerinden önem kazanan üretimlerdir (Appiah, 2007, s. 118). Bu kültürel ürünler, Johann Pachelbel'in *Canon In D Major* eserindeki müzik aletleri olsalardı, bu takdire şayan klasik eserin her bir notasını uyumla çıkaran müzik aletleri olurlardı. Bir orkestrada göze batıp ahenksizlik veya akortsuzluk yaratmak yerine, farklı müzik aletlerinin birbiriyle olan uyumudur burada söz konusu olan.

Bir kültürü diğerlerinden ayıran onlarca farklı nokta vardır. Ancak bu özellikler onları toplum içerisinde tamamen diğerlerinden ayırtan ya da farklılaştıran ayrıktıkları değildir. Nasıl ki bir çekirdek ailenin fertleri arasında bile onlarca farklılık varken aynı evin çatısı altında yaşayabiliyorlarsa farklı kültürler de tek çatı altında yaşamayı başarabilirler. Oluşturdukları kozmopolit yapı farklı etnik kimlikleri içerisinde barındırır. Etnik kimlik, söylemsel bir yapıdır; yani temel, sabit, doğal bir varlık durumunun bir yansıması yerine, bir dil tanımıdır (Hall, 1990, 1992a, 1996a). Etnik farklılıklar ancak ve ancak birbirleriyle iletişimde oldukları sürece anlamlı olabilirler; zira yalnızca bu etkileşim ve farklılaşma sayesinde birbirimizi anlayabilir ve tanımlayabiliriz. Bir başka deyişle içinde bulunduğumuz ve ait olduğumuz gruplar, ait olmadığımızı düşündüğümüz gruplarla bir arada olduğunda ancak 'başka bir grup' olabilirler. Örneğin New York'ta Amerikalı, İrlandalı, İtalyan, Japon, Vietnamlı ve Meksikalıların arasında buldukları için Çinlilerin bir Çin mahallesi kurma gereksinimi olmuştur. Aynı Çin mahallesini Pekin'de kurduklarında o mahalleye Çin Mahallesi adını vermek oldukça "tuhaf" bir durum olurdu. *Miskinler Tekkesi*'nde de Afro-Türkler'in bulunduğu ve yoksullukla mücadele ettikleri mahallenin hemen yanında bulunan Frenk Mahallesi, zenginlerin adeta cirit attığı bir mahalledir. Afro-Türkler'in bulunduğu mahalle ise Frenk kültürüne karşı asimile olmamakla birlikte her iki mahalle de hem bir arada yaşamakta hem de ayrı olabilmektedir:

"Bu kadar sefaletin, zenginliği dillere destan, Frenk mahallesinin bu kadar yakınında nasıl barındığı, Tanrı'nın anlaşılmaz bir hikmetiydi. Fakat bundan daha fazla şaşılacak şey, çok kere davalı bir sabun veya odun parçası etrafında saç saça baş başa kavgalar, hatta bazen erkekler de karışarak sopalı ve kanlı gazveler olduğu halde mahallede hiç hırsızlık vak'ası işitilmemişti. Kavgalar sadece paylaşılmayan haklar içindi (Güntekin, 2016, s.54)."

Yukarıdaki epizottan da anlaşılacağı üzere *Miskinler Tekkesi*, yoksulla asilzadenin; var ile yokun bir arada olduğu şaşkıncu bir dengenin romanıdır. Farklı kültürler birbirlerinden uzak ve bir o kadar da yakınken, "kimlikler ne saf ne de sabit; ancak yaş, sınıf, cinsiyet, ırk ve millet[ler] kesişme noktalarında" buluşabiliyorlardı (Barker, 2010, s. 260). Fukaralık olabileceği en dip noktaya inse bile bu yaşam

mücadelesinde kendileri olmayı bırakmayıp bir arada yaşamayı ve birlikte bir ahenk oluşturmayı başarabilmektedirler. Onları aynı geminin yolcusu yapan başka bir ortak payda ise paylaştıkları ve buluştukları fukaralığı:

“Cemiyet halinde fukaralığın bu derecesini, ben diyebilirim ki, başka hiçbir yerde görmedim. Kedi mancası satan Arnavut, mahalleye uğradığı zaman bacılar, etrafına üşüşürler, sırtığın ucunda sallanan akciğerlerden bir parça kestirirler ve bunu kuru ekmek unundan bir hamura bulayarak, kapıların önünde yaptıkları çerçöp ateşinde tava ederlerdi. Hali anlamlı ki, buna da imrenenleri, tavadan kalkan yağlı dumanı kedi gibi karşidan koklayarak ve kırmızı dilleriyle yalayarak: “Güle güle ye komşu... Âfiyet şeker olsun!” diye dua edenleri göürdüm (Güntekin, 2016, s. 53).”

Toplumun çok katmanlı kültürel yapısının yanı sıra karakterlerin kendine has oluşuna da değinmekten sakınmayan Güntekin, bireylerin yaşlandıkça algılayış ve dünyayı görüş biçimlerinin de değıştiğini, tıpkı bir dilenci gibi daha özdeşçi bir bakış açısına büründüğüne de satır aralarında dikkat çeker:

“Yedisinde babasının eteği dibinde namaz kılan çocuk, yirmi yedisinde felsefe okurken dinsiz olur, cennet ve cehennemden gülererek bahseder. Fakat elliye doğru hava tekrar dönmeye başlar. Kitap rafında beliren damar ilacı, kuvvet ilacı vesaire şişeleriyle beraber zihninde de birtakım tereddütler, «Acaba»lar uyanır. Arasına yapılıındaki ustalığı seyre gittiği Süleymaniye Camiine, birkaç yıl önce Amerikalı seyyah gibi ayağında terliklerle girdiği halde, şimdi kunduralarını eline alarak, çorapla girer ve Allaha, Peygambere karşı tereddüt ve mahcup bir mülâzemet-i âşıkaneyle başlar (Güntekin, 2016, s. 11).”

İnsanlar güçlü ve kudreti yerindeyken Allah korkusu ve öteki dünyaya yapacağı kaçınılmaz göç, hem bir o kadar uzak hem bir o kadar masalvari gelebilir. Yaş kemâle erdikçe içinden çıkılmaz bir durum olan ölüm korkusu ve o kaçınılmaz nihai sonun kapana kısılmışlık hissi veren duygu durumu, “Ya eğer doğruysa ?” düşüncesi, “doğruluğundan kaçınılamayacak muhakkak gerçeğin” kendisine dönüşür ve kişiyi de bir telaş alır. Bu telaş ve korku; kişi hangi topluma, ırka ya da kültüre ait olursa olsun, tüm dinlerin ortak sorusunun aranmasına sebep olacaktır: Ölünce ne olacak? Böyle bir soru karşısında insan bu yolda ilerlerken tıpkı bir dilencinin topladığı sadakalar gibi küçük küçük sevaplar yoluyla cennete girmeyi umut eder. Romanın baş kahramanı Kocabaş da gerek ölüm duygusunun verdiği düşüncelerle gerek korku yoluyla küçük küçük sevaplar toplamaya çalışır. Ama önünde sonunda insan hayatı en tepeden en aşağı inebilecek ya da en aşağıdan en tepeye hızla çıkabilecek bir asansöre benzer. Tek kesinlik, değışimin daimi oluşudur. Engellenemez olan bu değışim gelip de bireyin kendisini bulunca işte sorun orada başlar. Tanpınar’ın da belirttiği gibi “Hiç kimse değışime karşı değildir, yeter ki ucu kendisine dokunmasın.” sözünden hareketle kimse değışimin kendi kapısını çalmasını istemez. Kocabaş ailesinin kapsımı çalan bu değışim, onları da sultanın sofrasından döküntü konaklara, oradan da yokluğa doğru sürüklenmiştir:

“Ailemiz, yangından sonra niçin derli toplu bir evceğize sığınmamış da bu berhaneyi başına belâ etmişti? Bunu başta büyükannem olmak üzere bütün ev halkının sık sık tekrar ettiği «Allah kimseyi gördüğünden yâd etmesin» kâfi derecede anlatır sanırım. Kocabaşlar ailesi için asalet: konak ve bir miktar da Arap ve Çerkez halayık demektir, öyle sanırım ki yangından sonra yeni bir eve çıkmış olaydık, hepimiz çadıra çıkmış gibi kendimizi küçülmüş görecektik (Güntekin, 2016, s. 16).”

Oturdukları ilk konak yangınla tarihin tozlu sayfalarına gömülünce bir ev bakmak yerine yeni bir konak arayışına giren Kocabaş ailesi, eskiden olduğu gibi Afrikalı² ve Çerkez halayıklar aracılığıyla bir nevi eskiden ait oldukları toplumsal sınıfa da göstermek istemektedirler. Diğer yandan da onları köle gibi kullanmaktan ziyade, kimi zaman çok muhtaç olan bu insanların karınlarını doyurdukları ve onlara kalacak yer sağladıkları derecede kendilerini daha asil görmektedirler. Yani bir köle-efendi ilişkisinden ziyade aileden yoksun bireylere kol kanat germekle, daha fazla insana bakmakla kendisini manevi olarak daha fazla iyi hissetmesi ve kaçınılmaz sondan önce sadakaların toplanmasıdır.

Kocabaş oğlanın miskinliği daha küçük yaşlarından itibaren başlamıştır. Kendisine fenalık yapana bile karşılık vermeye üşenen, hiç o zahmete katlanmayan, bir hışımla bu girişime kalkışsa bile hemen bu düşüncelerden vazgeçen zayıf ve tembel bir karaktere dönüşmüştür:

“Fakat bunun için (kavga) yerimden kalkmak, koşmak, toz toprak içinde yuvarlanmak gibi bir sürü lüzumsuz hareket yapmak lâzımdı. Ancak değer mi? Hayvan yavruları gibi ne yaptıklarını ne istediklerini bilmeyen birtakım abuk sabuk mahlûklara uyarak tatlı canımı sıkıntıya sokmaktan ne çıkacak? Ne mi çıkacak? Sana yapılan haksızlığın altında kalmamış olacaksın. Elin, ayağın biraz zedelense de yüreğin ferahlayacak... Belki hakkınız var. İntikam duygusu asil bir duygudur. Asil dediğimiz insan; şahsına, onuruna, mal ve canına yapılan tecavüzlere karşı bir titizlik ve hazımsızlığı olan insanlardır. Ancak kızdırılan hayvanlar da başka türlü mü yaparlar ya? Kedinin en miskinine, köpeğin en dalkavuşuna haddin varsa, bir parça takıl... Velinimetini bile olsan hemen öfkelenir; dişiyile, tırnağıyla karşı koymağa kalkar. Hayvanların en asili olan at, onlardan da mantıksızdır. Önündekinin bir hareketinden pirelendiği zaman arkasındaki hiç suçu, günahı olmayan biçareyi çiftlemeğe kalkar. Hele devenin kendisine fenalık yapanı zamanla da affetmediği, bir aşiret reisi sebatıyla kin güttüğü meşhurdur (Güntekin, 2016, s. 6).”

Kocabaş oğlan, insanlara karşı intikam duygusu besleyebilen bir kişi değildir. Küçüklüğünden beri onun karakterine sirayet eden en belirgin özellik tembelliğidir. Miskinliği belki Oblomovluk³ derecesindedir denilebilir. Miskin olmasının yanı sıra onun karakterinde gözümüze çarpan bir başka özellik ise konaklardan, saraylardan varoş mahallelere düşmüş olmasına rağmen yardımseverliği elden bırakmamasıdır. Yaptığı iş dilencilik bile olsa fena bir kadının oğlu olan İsmail'i bağrına basmıştır. Onu çalıştırmamış veya kendi emellerine alet etmemiştir. Öyle ki bu çocuk, öz annesi tarafından terk edilmiştir. Hiçbir kan bağı olmadığı halde sırf ortada kalmasını diye onu evladı gibi benimsemiş, okula göndermiş ve âlim olmasına katkıda bulunmuştur. Ne çocuğun ait olduğu toplumsal sınıfın ne de geldiği yerin Kocabaş için önemi vardır. Sakallı Talat için de aynı tutum geçerli olacaktır. Yer yer Kocabaş'ı küçük gören bu devlet memuru da en sonunda Kocabaş'ın yanına sığınacaktır:

“O zamandan beri Talât'la aramızda bir defter açılmıştır. Dairesindeki usule göre o, bu deftere özene bezene çizgiler çizer; rakamlar ve yazılar yazar. Ben, bir şey

² “Arap” olarak kastedilenler aslında Afro-Türklerdir. Onlar birkaç asır önce Zanzibar, Suudi Arabistan, Libya, Sudan ve Kenya'dan Arap köle tüccarlarının getirdiği Afrika kökenli insanlardır.

³ Tembellik, umarsızlık ve hareketsizlik. Üretme. Bu terim, İvan Gonçarov'un *Oblomov* adlı eserinden türetilmiştir.

anlamadığımı, daha doğrusu, dikkat etmediğimi göstermemek için gözlüğümü takar ve “Evet doğrudur,” diye bu hesapları tasdik ederim. Anlayabildiğim ufak bir şey, bunların gitgide bir ayın, birkaç ayın çevresi içinden çıkmakta, uzun vadeli bir devlet istikrazı manzarası göstermeye başlamakta olmasıdır. Fakat gene kendi kendime gülümseyerek düşünüyorum ki, onun oldukça ileri bir devlet memuru olarak ara sıra benim fakir evime getirdiği şerefe göre nedir bu para! (Güntekin, 2016, s. 158)”

Görüldüğü üzere Kocabaş için Talât’ın zaman zaman onu hakir gördüğü ya da onunla görünmekten çekindiği günler geride kalmış; Talât’ın asil devlet memuru varlığı bile Kocabaş’ın evinde bulunabilmesi için yeterli bir sebep olmuştur. Elbette burada Talât’ın kendi amirleri arasında bile çok fazla hırpalandığı ve aslında düşük kademeli bir devlet memuru olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Burada önemli olan aslında yine Kocabaş açısından kişinin mevki ya da unvanı değil, kendi gözündeki yeridir. Eski kozmopolit yapıdan yeni kozmopolit yapıya geçişte Kocabaş için sıralamada bir değişim olmamıştır, her ne kadar Talât yeni sistemde eskisi kadar önemli bir memur olamasa da. O ya da bu şekilde saray kökenli bir aileden gelen Kocabaş, dilencilik gibi bir alt mesleği yaparak kültürel bir çaprazlama içine girmiştir. Osmanlı’da en üst sınıfta yer alıp genç Cumhuriyet içinde dilenci olarak en alt sınıfta yer almaktadır. Hali vakti yerinde olsa dahi Kocabaş’ın içinde fakirlere karşı bariz bir hükmetme arzusu gözükmemektedir. Antonio Gramsci’ye göre hegemonya, hükümler sınıfın güç ve çıkarlarının; herkesin çıkarları olduğuna ikna etmeye dayanır. Egemenlik bu nedenle zorla değil, aktif ikna etme yoluyla da uygulanmaktadır. Güçlü ülkelerin arzuladığı bu hegemonya; medya, eğitim ve ekonomi üzerinden sanki herkesin yararına bir çıkarmış gibi pazarlanır ki bu sayede hegemonyanın varlığı kesin bir şekilde sağlansın ve ister bilinçli ister bilinçsiz herkes bu hükümler ülkelerin isteklerine hizmet etsin (Ashcroft vd, 2007, s. 95). Emperyalist güçler tarafından yıkılmaya çalışılmış ve onların hegemonyasına hiçbir koşulda boyun eğmemiş bir millet için egemenlik “Kayıtsız şartsız milletin” olmuş ve millet dediğimiz farklı farklı çiçeklerin oluşturduğu rengârenk bir bahçe gibi ortaya çıkan irili ufaklı gruplardan bir harmoni oluşmuştur. Büyük bir kaos ve düzensizlikten ortaya çıkan bu düzen, bir bakıma “Denge dışılık, kaostan düzen çıkarır.” (Prigogine vd, 1984, s. 148) sözünü doğrularcasına bir benzeri Roma İmparatorluğu veya Büyük İskender’in Makedonya’sında ancak görülebilecek, uçsuz bucaksız topraklarda her millettten insanın yaşadığı Osmanlı İmparatorluğunun çok uluslu yapısı, Türkiye Cumhuriyeti ile sürecek; Afro-Türkler, Kafkasyalı Çerkezler ve daha niceleri bu yeni resmin içinde yeniden yer alacaklardır:

“Hâsılı, gidiş iyi bir gidiş değildi. Fakat ne büyükannemi ne de saraydan artan zamanlarını Naima tarihi okumak ve kendinde vehmettiği hastalıktan birtakım uydurma ilaçlar ve fosfatın muhallebileriyle tedaviye uğraşmakla geçiren büyük dayım, bu batağı görmekte Afrikalı Arap bacılarımız ve Kafkasyalı Çerkez kalfalarımızdan daha ileri değillerdi (Güntekin, 2016, s. 18).”

Farklılığın, çeşitliliğin bir süre sonra Kocabaş karakteri üzerinden nasıl da doğallaştığı ve içselleştirildiği de değinilmesi gereken bir başka noktadır. Öyle ki Kocabaş’ın kendini en huzurlu hissettiği zaman, Afro-Türkler’in arasındayken geçirdiği zamanlardır:

“Kuş bütün gün uçtuktan sonra geceyle beraber nasıl başını bir duvar kovuğuna sokarsa, ben de öyle, akşamları mahalleme döndüğüm zaman, insan ile kuş arasında bir garip mahluk olan bu biçare Arapların sesleri arasında kovuğuma sokuluyor ve burada

duyduğum rahatlık ve emniyeti başka hiçbir yerde asla bulamayacağımı sanıyordum (Güntekin, 2016, s. 68).”

“Eşit saygı ve tanıma fikirleri çok kültürlü eşitlik ve çok kültürlü bütünleşme için çok önemlidir (Modood, 2012, s. 56).” Bu sözden hareketle çok kültürlülüğün saygı, eşitlik ve kanıksama yoluyla, toplumun yeniden şekillenmesiyle eşgüdümlü olarak romanda oturduğunu görüyoruz. Zaten romanın belli bir bölümünden sonra Kocabaş’ın Mesule Bacı ile olan yoldaşlığı, aynı zamanda Mesule Bacı ve evlatlık İsmail ile kurduğu “yapay aile” Osmanlı’nın son döneminden, Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar toplumun farklı ırklardan gelerek yapay bile olsa nasıl bir arada durabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Yıllar yıllar sonra evlatlık İsmail evine geri geldiğinde, Kocabaş’ın onca yıl bu çocuğa bakıp onu büyüttükten sonra bile, oğlunun ve oğlunun eşinin Kocabaş’a gösterdiği ilgi karşısında şaşırmıştır:

“Beni asıl şaşırtan şey, bir ufak çocuğun, o zaman hiç farkında olmuyor gibi görüldüğü şeyleri bu kadar teferruatıyla nasıl aklında tuttuğu değildir; büsbütün başka bir âlemin kızı olan karısı yanında bunları söylemeye cesaret etmesidir. Fakat ondan da daha fazla şaşıttığım bir şey, fakir soframızda, Talât’la benim aramda bir süslü oyuncak gibi oturan bu genç kadının onu bu kadar benimseyerek dinleyişidir (Güntekin, 2016, s. 207-208).”

Kocabaş, adeta ermiş kişiler gibi davranan ve eline geçen her şeyi paylaşma eğiliminde olan farklı bir dilencilik portresini okura göstermektedir. Bu milletin hangi işle iştigal olursa olsun paylaşma eğiliminde olduğunu ve bu milletin en kötü durumda bile hayırseverlik yapma güdüsüyle ayakta kaldığını ortaya koyan başarılı bir karakterdir Kocabaş. “Çok kültürlülük diğer sosyolojik ya da politik analizlerle bütünleşmesi gerektiğinden bağımsız olarak, belirli farklılık biçimleriyle ilgili politik kaygıların bir incelemesi” (Modood, 2012, s. 60) olmasına rağmen, içerisinde etnik kimliği ne olursa olsun, tek kaygısı toplum olarak ayakta kalabilme paydasında buluşan bir milletin dilencisinden ‘asilzadesine’ kadar farklı kamaralarda olsa da aynı geminin yolcuları olmaları durumudur.

Sonuç

Cumhuriyet dönemimizin önde gelen yazarlarından biri olan Reşat Nuri Güntekin, *Miskinler Tekke’si* adlı eserinde kozmopolit kültürel yapıyı, bir edebi kurgunun içinde ele alarak türünde oldukça başarılı bir örnek ortaya çıkartmıştır. ‘Bir insan yedisinde neyse yetmişinde de odur’ mantığı bir taraftan işlerken öte yandan dilencilüğün bile bir onuru, mesleki ahlâkı olabileceğini gözler önüne sermiştir. Elbette burada anlatılmak istenen dilencilüğün onurlu bir meslek olduğundan ziyade en altta yer alan böylesine ‘miskin’ bir kişinin bile kendine has bazı duruşlara sahip olabileceği görüştür. Kocabaş, büyüdüğü zaman miskinlik anlamında çok değişmemiştir. Kazandığı parayla iyilik yapmaktan geri kalmamış, çoğu insanı ekonomik anlamda desteklemiştir. Buna yılların memuru Sakallı Talât bile dahildir. Romanın ana ve yan karakterleri arasındaki ilişkilerin işleyiş biçiminde etnik kimliklerin veya inançların değil, bireylerin toplum içindeki pozisyonlarının daha önemli olduğu görülmektedir. En nihayetinde “Milletleri ve insanları asıl birbirine bağlayan ve düşman kılan sanat eserleridir (Enginün, 2017, s. 27).” sözünden yola çıkacak olursak Güntekin’in çizmeye çalıştığı portre olsa olsa çok renkli bir çini vazunun göz alıcı farklı renklerinin en alttan kulplarına doğru

tasarımından başka bir şey değildir. Bu vazoyu böylesine güzel yapan da farklı renklerin bir arada durabilmesi, farklı parçaların bir araya geldiklerinde bir bütünü oluşturabilme yetisidir.

Güntekin'in Osmanlı Devleti'nin çöküş evresinden yeni bir rejime ve düzene geçilme aşamasında kaleme aldığı bu eserde eski alışkanlıkların yerini yenilerinin aldığı ve eski değerlerin çoğunun yeni bakış açılarıyla güncellendiğini görmekteyiz. Toplumun ise aynı toplum olduğu görülmektedir. Savaştan yeni çıkan yoksul toplum, "Benden daha yoksulu da var." diyerek elinde avucunda ne varsa daha fakir olanla paylaşmış, kimseyi 'siyah ya da beyaz' olarak ayırmamış ve her ferdine kadar bağrına basmıştır. İşte hem Osmanlıyı hem de bugün Türkiye'yi ayakta tutan bu toplumdur, bu toplumun kozmopolitik yaşama uygunluğu ve bakış açısıdır. Bu yüzdendir ki bugün tüm dünya üzerinde komşu ülkelerde yaşanan bir savaş durumunda Türkiye, tüm ülkeler arasında komşu ülkelere mültecilere kapısını açan ve kültürel farklılıklar konusunda uçurumlar olsa dahi bir arada yaşamayı başaran nadir ülkelerden biridir. Bu tutum da Türkiye'nin farklı kültürlerle olan hoşgörüsünün kanıtıdır.

Kaynaklar

- Appiah, A., (2007), *Cosmopolitanism: Ethics In A World Of Strangers*. New York: W.W. Norton & Company.
- Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2007), *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*. London: Routledge.
- Barker, C., (2010), *Cultural Studies: Theory and Practice*. Los Angeles: SAGE Publ.
- Enginün, İ., (2017), *Mukayeseli Edebiyat*, (4. Baskı), İstanbul, Dergâh Yayınevi.
- Güntekin, R. N., (2016), *Miskinler Tekkesi* (35. Baskı), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Hall, S., (1990), 'Cultural Identity and Diaspora' in J. Rutherford (ed.) *Identity: Community, Culture, Difference*. London: Lawrence & Wishart.
- Hall, S., (1992), 'Cultural Studies and its Theoretical Legacies' in L. Grossberg, C. Nelson and P. Treichler (edit) *Cultural Studies*. London and New York: Routledge.
- Hall, S., (1992), 'The Question of Cultural Identity' in S. Hall, D. Held and T. McGrew (eds) *Modernity and Its Futures*. Cambridge: Polity Press.
- Memmi, A., (2014), *Sömürgecinin ve Sömürgeleştirilenin Portresi* (Vol. 2) (Ş. Süer, Çev.), İstanbul: Versus Kitap.
- Modood, T., (2012), *Multiculturalism: A Civic Idea*, Cambridge: Polity.
- Prigogine, I., Stengers, I., & Toffler, A., (1984), *Order Out Of Chaos: Mans New Dialogue With Nature*. New York, NY: Bantam Books.